

Kuramsal ve Uygulamalı Sesbilim Kitap İncelemesi

Book Review of Theoretical and Applied Phonology

İpek Pınar Uzun (Ed.) Kuramsal ve Uygulamalı Sesbilim, Seçkin Yayıncılık, Ankara
2020, 440 s. ISBN: 978-975-02-6012-4

Kemal Oğulcan ÖZSICAK*

Anahtar kelimeler

Fonoloji, Teorik Dilbilim, Uygulamalı Dilbilim, Türkçe

Keywords

Phonology, Theoretical Linguistics, Applied Linguistics, Turkish

Sesbilim (fonoloji) alanında Aksan (2015, s. 28-29), *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim* kitabında yer alan Fonoloji kısmı dışında bu alanda Türkçe olarak fazla kaynağa rastlamamız mümkün değildir. Buna ek olarak dilbilimde temel ve önemli alanlarından biri olan sesbilim dünyada büyük bir hızla ilerlemeye devam ederken Türkçede bu alanda yapılan çalışmaların yetersiz olduğu bilinmektedir. Alandaki bu boşluğu doldurmak için Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dilbilim Bölümü öğretim üyesi Dr. İpek Pınar Uzun ve meslektaşları¹ tarafından hazırlanmış olan *Kuramsal ve Uygulamalı Sesbilim Kavramlar-Terimler* adlı kitap 2020 yılının Mayıs ayında Seçkin Yayıncılık tarafından yayınlanmıştır.

Kitap hem kuramsal ve uygulamalı sesbilimi hem de diğer dilbilim alanları ile ilişkisini kısa arakesitler şeklinde ele almıştır. Ayrıca bu alanda Türkiye’de yapılan çalışmalar bir araya getirilerek bir derleme çalışması da yapılmıştır.

1 Prof. Dr. Özgür Aydın, Prof. Dr. Selçuk İşsever, Doç. Dr. Dilek Fidan, Doç. Dr. Murat Özgen, Dr. Aysun Kunduracı, Dr. Güliz Güneş, Dr. Bahtiyar Makaroğlu, Dr. Ekrem Malkoç, Dr. Emre Yağlı, Dr. Tarık Uzun, Arif Yıldızlı, Fatoş Eren Özdemir, Ahmet Bilal Özdemir

Başvuru/Submitted: 08.01.2021 • Kabul/Accepted: 15.12.2021

Sorumlu yazar/Corresponding author: Kemal Oğulcan ÖZSICAK (Lisans Öğrencisi), İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, E-posta: kemalogulcanozsicaksteven@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8817-400X

Atıf/Citation: Özsicak, K.O (2022). *Kuramsal ve Uygulamalı Sesbilim Kitap İncelemesi. *Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics*, 39, 121-123. <https://doi.org/10.26650/jol.2022.856356>

Kitap ilk olarak katkıda bulunan yazarlar hakkında bilgi vermek ile başlamıştır. Bundan sonra kitaptaki bölümleri tanıtan ve gidişatı gösteren bir bölüm ile devam etmiştir ve kitap ana olarak iki temel bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler sırasıyla *a. Kuramsal Sesbilim*, *b. Uygulamalı Sesbilim* bölümleridir. *Kuramsal Sesbilim* bölümü kendi içinde şu bölümlere ayrılır: *I. Seslem Yapısı ve Titreşim(lilik) Hiyerarşisi*, *II. Türkçede Sözcük Vurgusu*, *III. Arakesitler (1. Sesbilim-Biçimbilim Arakesiti, 2. Sesbilim-Sözdizim Arakesiti, 3. Türkçede Bürün ve Sözdizim Arakesiti, 4. Sesbilimsel Çerçevde Özellik Güdümlü Çizgiselleştirme, 5. Sesbilim-Anlambilim Arakesiti, 6. Sesbilim-Toplumbilim Arakesiti)*; *Uygulamalı Sesbilim* bölümü ise *I. Sesbilgisi, Konuşma Üretimi ve Akustik Kuramlar, II. Hesaplamalı Sesbilgisi (1. Ünlü Formant Normalizasyonu: R Programlama Dilinde Bir Uygulama, 2. Hesaplamalı Sesbilgisinde Ezgi Sentezleme), III. İşaret Dillerinde Sesbilimsel Görünümler, IV. Birinci ve İkinci Dilde Sesbilim (1. Anadil Öğretimi Sürecinde Sesbilgisi ve Sesbilim Farkındalığı: 2019 Türkçe Programı, 2. İkinci Dilde Sesletim ve Anlaşılabilirlik)*. Bu bölümlerin ardından son olarak Kavramlar Dizini yer almaktadır.

Kuramsal Sesbilim bölümünün ilk kısmında seslem yapısının evrensel yaklaşımları ve seslem yapısının nasıl oluştuğu, alanyazındaki kuramsal yaklaşımlar ve Türkçedeki yapısının genel işleyişi üzerinde durulmaktadır.

Türkçede Sözcük Vurgusu, kısmında sözcük vurgusu örüntülerini açıklamıştır ve bu alandaki kuramsal yaklaşımlar ele alınmıştır. Bu bölümde bunlara ek olarak konu ile ilgili tartışma kısmına da yer verilmiştir.

Arakesitler kısmının *Sesbilim-Biçimbilim Arakesiti* bu kısmın ilk bölümüdür. Bu bölümde biçimses değişkenleri, biçimsel biçimlenme, sessel değişme, biçimses ve ünsüz uyumu, ikilikler, sözcük sonunda titreşme, /k/ ötümlüleşmesi ve /ç/ silinmesi ve biçimce başlıkları incelenmiştir.

Sesbilim-Sözdizim Arakesiti kısmında bu alandaki kuramlar, yaklaşımlar incelenmiş ve değerlendirilmiştir. İncelenen kuramlar/yaklaşımlar ise *Doğrudan Erişim/Gönderim Kuramı, Sınır Kuramı, Doğrudan Erişim Kuramı, Bürünsel Aşamalanma Kuramı, İlişki Temelli Yaklaşım, Uç Temelli Yaklaşım, Yetinmecî Dolaysız Gönderim, Bürünsel Evre Yaklaşımı, Birleştirmeden Önce Dağıtım (Yapıyı Susku ile Çizgiselleştirme), Sesbilimsel Öbekleme ve Çoklu Dağıtım* kuramlarıdır.

Türkçede Bürün ve Sözdizim Arakesiti kısmında ise Türkçenin bürün yapısının temel özellikleri hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. Bu arakesit kuramına kısa bir giriş ile başlayan bölümü bundan sonra temel olarak iki başlık ile devam etmiştir. Bu başlıklar ise *Türkçenin Bürün Yapısı ve Bürünsel Kısıtlamalar ve Türkçenin Bürün Dilbilgisi* başlıklarıdır.

Bundan sonraki konu *Sesbilimsel Çevrede Özellik Güdümlü Çizgiselleştirme* konusudur. Burada çizgiselleştirmenin kısa tanımından sonra *Özellik Güdümlü Çizgiselleştirme* konusunun işleyişi ve kavramsal yönü hakkında bilgi vermiştir. Bu çalışmanın genel amacı ise sesbilim-sözdizim alanlarındaki en temel ve tartışmalı olgulardan biri olan çizgiselleştirme konusuna katkıda bulunmayı hedeflemiştir.

Sesbilim-Anlambilim Arakesiti kısmındaki girişten sonra bilgi yapısı ve anlambilimsel odak konuları ele alınmıştır.

Arakesit bölümünün son kısmı olan konu ise *Sesbilim-Toplumbilim Arakesiti: Dil Değişimi* konusudur. Dil değişimi hakkında bilgi vermek ile başlayan konuyu sırası ile Martha's Vineyard Çalışması (1963), Alışveriş Merkezi Çalışması (1966,1972), Değişkenci Toplumdilbilimin Üç Dalgası çalışmaları takip etmiştir. Bundan sonra ise dil değişimi (sesbilim-toplumdilbilim bağlamında), değişkenci toplumdilbilim ve sesbilgisi konuları ele alınmıştır.

Kitabın ikinci bölümü olan *Uygulamalı Sesbilgisi* bölümünün ilk konusu olan bölüm *Sesbilgisi, Konuşma Türetimi ve Akustik Kuramlar* bölümüdür. İlk olarak sesbilgisi konusu açıklayıcı bir şekilde ele alınmıştır. Bu konuyu akustik kuramlar, konuşucu özelliklerinin akustik karşılıkları, sesbilgisi uygulama alanlarında adli konuşucu tanıma bölümleri ve bu bölümlerin alt başlıkları takip etmiştir.

Hesaplmalı Sesbilgisi bölümünün ilk alt başlığı olan *Ünlü Formant Normalizasyonu: R Programlama Dilinde Bir Uygulama* başlığıdır. Formant veya diğer bir adıyla biçimleyicinin tanımı ile başlayan bölümü *Formant Frekansları, Ünlü Formant Normalizasyonu, Ünlü Normalizasyonu İşlemleri ve R Uygulamaları* ve bu kısımların alt başlıkları incelenerek devam etmiştir. Bundan sonra yapılan örnek uygulama hakkında bilgiler sunulmuştur.

Hesaplmalı Sesbilgisi bölümünün bir diğer alt başlığı ise *Hesaplmalı Sesbilgisinde Ezgi Sentezleme* konusunu ele almıştır. Burada da bu alana genel bir bakıştan sonra *Ezgi ve Akustik Bileşenler, Ezgi Kuramları ve Günümüz Modelleri, Metinden Konuşma Sentezleme (MKS)* bölümleri ve bu bölümlerin alt başlıkları incelenmiştir.

Bundan sonraki bölümde *İşaret Dillerinde Sesbilimsel Görünmler* başlığı ele alınmıştır. Burada Türk İşaret Dili verilerinden yararlanılarak bir araştırma yapılmıştır. İşaret dilleri ve sesbilim başlığı altında sözcük biçimi, ses-anlam ilişkisi, en küçük çiftler, ötümlülük hiyerarşisi, bürünsel yapı, seslem, öbek yapı, bürünsel sözcük, sesbilimsel öbek ve ezgi öbeği başlıkları incelenmiştir. Sonuç kısmında da bunlara ek olarak tartışma kısmına da yer verilmiştir.

Birinci ve İkinci Dilde Sesbilim konusunun ilk alt başlığı olan *Anadili Öğretimi Sürecinde Sesbilgisi ve Sesbilim Farkındalığı: 2019 Türkçe Öğretim Programı* konusu işlenmiştir. Burada *Türkçe Öğretim Programının Ses Öğretimine Yaklaşımı, Türkçe Öğretim Programında Ses ve Bürün Dizgesine Yönelik Kazanımlar* konuları işlenmiştir.

Kitaptaki son konu ise *İkinci Dilde Sesletim ve Anlaşılabilirlik* konusudur. Sesletim hakkında bilgi verilerek başlanan konuyu *İkinci Dilde Anlaşılabilirlik ve İkinci Dilde Sesletimin Öncelikleri* konuları ve bu konuların alt başlıkları takip etmiştir.

Bu bilgilere ek olarak bölümlerin sonunda sonuç bölümleri ve bu bölümleri takip eden kaynakçalar, kısaltmalar ve bölümde kullanılan terimler listeleri yer almıştır.

Kitap, alanında ilk kitap olduğu için sesbilim ve sesbilgisi alanlarına katkısı çok büyüktür ve diğer dilbilim alanları ile ilişkilerine de yer vermesi sebebi ile de oldukça değerli bir kaynaktır. Genel olarak baktığımızda da kısaca dilbilim alanına sunduğu bilgiler açısından bu alanda yararlanılacak önemli bir kitaptır.

